

Universitatea Babeș-Bolyai

Cluj-Napoca

Școala Doctorală de Studii Lingvistice și Literare

Domeniul: Filologie

Teză de doctorat

Reprezentări ale traumei în opera scriitoarei Almudena Grandes

Conducător științific: Prof. univ. dr. Corin Braga

Doctorand: Iulia-Alexandra Ciogescu

Cluj-Napoca

2025

CuprinsError! Bookmark not defined.

ARGUMENT4

1. CONSIDERAȚII GENERALE: RĂZBOIUL CIVIL SPANIOL ȘI PALIERELE VIETII ÎN SPANIA SECOLULUI AL XXI-LEAError! Bookmark not defined.

1.1. Considerații asupra studiului memorieiError! Bookmark not defined.

1.1.1 Recuperarea memoriei în contextul spaniol actualError! Bookmark not defined.

1.2. Fictionalizarea Războiului Civil SpaniolError! Bookmark not defined.

1.3. Literatura *învinșilor*Error! Bookmark not defined.

1.4. Proza feminină – noi tendințe și formulăriError! Bookmark not defined.

1.5. Recuperarea memoriei istorice sau o modă literară?Error! Bookmark not defined.

1.6. ConcluziiError! Bookmark not defined.

2. ALMUDENA GRANDES ÎN CONTEXTUL ROMANULUI POSTMODERNEError! Bookmark not defined.

2.1. Biografia și opera literară a Almudenei GrandesError! Bookmark not defined.

2.2. Almudena Grandes. Scriitoarea care scrie jurnalismError! Bookmark not defined.

2.3. Reflecțiile grăite asupra prezentului. *Mercado de Barceló*Error! Bookmark not defined.

2.4. Direcții în articolele din EL PAÍS.Error! Bookmark not defined.

2.5. ConcluziiError! Bookmark not defined.

3. PROZA MARGINALIZAȚILOR. STUDIU DE CAZ: ALMUDENA GRANDESError! Bookmark not defined.

3.1. Între realitate și ficțiuneError! Bookmark not defined.

3.1. Natura ideologică a discursului său literarError! Bookmark not defined.

3.2. Paradigma unei noi familii: *El corazón helado*Error! Bookmark not defined.

3.3. ConcluziiError! Bookmark not defined.

4. EPISODIOS DE UNA GUERRA INTERMINABLE – O REPREZENTARE A TRAUMEI COLECTIVEError! Bookmark not defined.

4.1. Tipologiile traumei și impactul traumei asupra memorieiError! Bookmark not defined.

4.2. *Inés y la alegría*Error! Bookmark not defined.

4.3. *El lector de Julio Verne*Error! Bookmark not defined.

4.4. *Las tres bodas de Manolita*Error! Bookmark not defined.

4.5. *Los pacientes del doctor García*Error! Bookmark not defined.

4.6. *La madre de Frankenstein*Error! Bookmark not defined.

4.7. Concluzii>Error! Bookmark not defined.

Concluzii>Error! Bookmark not defined.

BIBLIOGRAFIE PRIMARĂError! Bookmark not defined.

Rezumat

Cuvinte cheie: Război Civil, traumă, postmemorie, recuperarea memoriei, dictatură franchistă, roman spaniol contemporan

Interesul pentru trecutul tumultuos al Spaniei a devenit aproape obsesiv, cu precădere după anul 2000, în urma descoperirii unor gropi comune din perioada Războiului Civil spaniol în Priaranza del Bierzo. Dovadă grăitoare pentru acest interes sunt numeroasele romane și investigații publicate în ultimele decenii, ceea ce face ca acest interes să se fi transformat, după opiniile unor critici, într-un soi de modă literară. Studiul nostru a vizat creația literară și jurnalistică a scriitoarei Almudena Grandes, una dintre cele mai importante voci ale Spaniei contemporane, remarcabilă prin interesul constant manifestat pentru recuperarea evenimentelor marcante ale secolului trecut.

Primul capitol al investigației noastre a oferit o contextualizare a palierelor societății spaniole actuale, raportată atât la Războiul Civil spaniol, cât și la dictatura care i-a urmat, mergând apoi pe urmele unei *Tranziții* către democrație, astăzi puternic contestată. Astfel, am marcat numeroasele schimbări care au reconfigurat noua societate democratică, alături de care am prezentat și dificultățile pe care aceasta le întâmpină în receptarea propriului trecut. Pentru a obține o perspectivă mai clară asupra modului în care aceste evenimente sunt transpuse în literatură, am prezentat câteva considerații asupra studiului memoriei, urmate de reprezentările recuperării memoriei istorice în contextul spaniol, urmând ca apoi să discutăm ficționalizarea Războiului Civil.

În completarea acestui subcapitol, investigația noastră a surprins „literatura învinșilor”, unde ne-am îndreptat atenția asupra scriiturii din exil, opusă regimului instalat de Franco. Subcapitolul următor al studiului nostru a prezentat coordonatele literaturii feministe, analizând atât încercările timide ale scriiturii sub cenzură, cât și explorarea tematică care a avut loc în perioada Tranziției. Nu în ultimul rând, ne-am ocupat de creionarea noii generații de scriitori care recuperează tema războiului, notând o serie de caracteristici unificatoare ale acesteia. Trecutul devine obsedant, iar rememorarea acestuia este eliberatoare după tăcerea impusă de Tranziție.

În continuare, demersul nostru a vizat coordonatele romanului postmodern raportat la spațiul spaniol și la scriitoarea Almudena Grandes. Astfel, introducerea pe care am făcut-o în biografia și producția literară a autoarei ne-a permis o delimitare a scriiturii sale în două mari etape: cea a eliberării sexuale prin romanul debut al acesteia, *Las Edades de Lulú* (1989), și cea care

vizează tumultul vieții familiale și profesionale prin romanul *Atlas de geografía humana* (1998). Următoarele subcapitole au urmărit traiectoria Almudenei Grandes din perspectiva jurnalistei preocupată de temele sociale cel mai puțin discutate în spațiul public. Angajamentul său față de memoria istorică, problemele de gen și in justițiile politice, exprimat de-a lungul colaborării sale de decenii cu ziarul *El País*, a transformat-o într-una dintre cele mai importante voci ale societății spaniole, militând pentru apărarea istoriei pe care puțini și-o mai amintesc astăzi.

Primele contribuții jurnalistice ale Almudenei Grandes, reunite în *Mercado de Barceló*, înglobează articole din cele mai variate. Studiul nostru s-a oprit asupra celor care discută problemele societății și asupra cărora Grandes a atras atenția în nenumărate ocazii. Aceleași direcții au fost identificate și analizate și în următoarea publicație care reunește o nouă serie de articole, *La herida perpetua: El problema de España y la regeneración del presente*, unde autoarea aduce în prim-plan o serie de probleme sau neajunsuri ale societății spaniole actuale pentru a-și îndemna cititorii la reflecție și luare de atitudine. Al treilea capitol este dedicat „prozei marginalizaților”, autoarea alegând să își dedice literatura categoriilor care par să fi pierdut în fața societății. Această asumare este evidentă nu doar prin prisma articolelor sale jurnalistice, ci și prin romanele publicate de-a lungul timpului. Radiografiile pe care Grandes le-a făcut societății au asumat perspectiva învinșilor, a celor pe care societatea i-a uitat sau i-a lăsat în urmă.

Studiul nostru a mai urmărit natura ideologică a scriiturii autoarei, preferința ei pentru perspectiva narativă a republicanilor, a celor aflați în mijlocul rezistenței antifranchiste. Acest discurs a venit în completarea pozițiilor pe care autoarea le-a luat de-a lungul timpului în contribuțiile sale editoriale, astfel că cercetarea noastră a putut urmări cum literatura autoarei spaniole devine un spațiu al eliberării celor reduși la tăcere. În continuare, ne-am oprit asupra romanului *El corazón helado* (2007), prima publicație a autoarei în care apar teme precum recuperarea memoriei istorice, rezistența antifranchistă și trauma exilului pentru familiile de republicani care au părăsit țara după încheierea războiului.

Ultima parte a investigației noastre a fost dedicată revizitării evenimentelor traumatice ale trecutului prin prisma Almudenei Grandes. Demersul nostru a fost introdus de un subcapitol teoretic bazat pe investigațiile asupra traumei realizate de o serie de teoreticieni precum Dominick LaCapra, Slavoj Žižek, Cathy Caruth, Ignacio Martín Baró sau Meera Atkinson pentru a înțelege efectele experiențelor traumatice asupra indivizilor și comunităților. Instalarea dictaturii lui Franco

imediat după încheierea Războiului Civil nu a lăsat loc unei perioade de doliu, iar tăcerea față de evenimentele trecutului după moartea dictatorului nu face decât să adâncească această uitare impusă în urmă cu decenii. Astfel, literatura nu are doar rolul de readuce în prezent evenimentele trecutului, ci ajută la procesarea traumei instalate, punând indivizii față în față cu aceasta pentru a începe vindecarea atât de mult amânată.

Plecând de la cele mai sus, studiul nostru a urmărit reprezentarea traumei în seria de romane *Episodios de una guerra interminable*. Pornind de la ideile teoreticienilor deja discutate, am explorat multiplele moduri în care indivizii resimt trauma: exilul interior sau exterior, trauma psihologică resimțită atât de victime cât și de o parte din călăi, abuzurile fizice și sexuale, furtul de copii din timpul regimului. Romanele Almudenei Grandes nu pretind să vindece aceste traume, ci, mai degrabă, să forțeze recuperarea unui trecut incomod, pe care mulți încearcă și astăzi să îl păstreze îngropat. După cum am văzut la finalul fiecărui roman al seriei, deși evenimentele traumatice rămân prezente în conștiința personajelor, există speranța unei vindecări

a traumelor trecutului în prezent, doar după ce victimele regimului își vor fi primit recunoașterea, iar perioada de doliu se va fi încheiat.

Prin urmare, studiul pe care l-am întreprins și-a propus, pe de o parte, să analizeze modul în care literatura spaniolă actuală ficționalizează Războiul Civil, și, pe de altă parte, să exploreze modurile în care trauma este reprezentată în scriitura Almudenei Grandes. Investigația noastră s-a bazat întâi pe schimbările care au avut loc pe mai multe paliere ale societății pentru a se centra mai apoi pe legătura dintre istorie și literatură. Alegerea Almudenei Grandes nu a fost întâmplătoare, dat fiind angajamentul acesteia față de cauza republicană și recuperarea memoriei.